

Abans i després del Caire

Mercedes Mas de Xaxàs*

Fa uns 200 anys el britànic Thomas Malthus va publicar el seu assaig sobre el principi de la població (*Essay on the Principle of Population*), i va dibuixar un futur superpoblat sense els aliments ni els recursos naturals indispensables per a la supervivència de la Humanitat i el planeta Terra. Afortunadament, Malthus es va equivocar en les seves prediccions catastròfiques, tot i així va aconseguir amb el seu assaig que la comunitat internacional parés atenció, per primer cop i gairebé sense saber-ho, al tema del desenvolupament sostenible i a les relacions entre aquest i el creixement demogràfic. Des d'aleshores han canviat molt les coses, i la manera en què els països han tractat aquesta qüestió en les últimes dècades ha sofert canvis importants.

El 1974 es va celebrar a Bucarest la primera conferència mundial sobre població sota els auspicis de l'ONU. A Bucarest, tot i els arguments de nombrosos països pobres que “el desenvolupament és el millor mètode d'anticoncepció”, el tema del creixement de la població es va tractar quasi exclusivament com un problema demogràfic, que havia d'ésser resolt a través de programes de planificació familiar. Deu anys més tard, coincidint amb la conferència internacional de població de Mèxic (1994), el punt de vista demogràfic fou posat en dubte per diversos economistes que van promulgar que el creixement de la població podia contribuir positivament al procés de desenvolupament d'un país. Per primera vegada, es qüestionava l'eficàcia d'aprovar polítiques de població centrades quasi exclusivament en la planificació familiar. No obstant això, va ser necessari encara el transcurs d'una dècada perquè es celebrés una conferència internacional de l'ONU que abraçés d'una manera conjunta els temes de població i desenvolupament. El 1994 més de 180 països es reuneixen al Caire per a participar en la Conferència Internacional

Al 1974 es va celebrar a Bucarest la primera conferència mundial sobre població sota els auspicis de l'ONU. A Bucarest, tot i els arguments de nombrosos països pobres que “el desenvolupament és el millor mètode d'anticoncepció”, el tema del creixement de la població es va tractar exclusivament com un problema demogràfic

sobre Població i Desenvolupament (CIPD). En la CIPD la comunitat internacional reconeix explícitament que la interconnexió existent entre les qüestions de població, pobresa, degradació ambiental i desenvolupament econòmic sostenible fa impossible tractar cap d'elles de manera aïllada. Aquest reconeixement és la clau que obre la porta a un nou enfocament i tractament de les qüestions de població.

Un nou paradigma ideològic

Al Caire es va produir un canvi paradigmàtic. Ja no es parla més del control de la població i la persona passa a convertir-se en el centre de qualsevol política encaminada a eradicar la pobresa, establir el creixement demogràfic i aconseguir un desenvolupament global sostenible. Al Caire es parla de dones i d'homes que tenen necessitats per a satisfer i drets que han d'ésser respectats. Aquests drets i necessitats s'aborden no solament des de l'àmbit de la planificació familiar, sinó que s'en-

globen en el marc més ampli de la salut i els drets sexuals i reproductius. Entre ells destaca el dret inalienable de les persones a decidir lliurement la seva conducta reproductiva.

A més, es reconeix que qualsevol política de població ha d'anar acompanyada d'actuacions en altres camps del desenvolupament com l'educació, l'ocupació, la salut, la vivenda i l'accés als recursos naturals.

La CIPD afirma també que les polítiques de suport a la dona són imprescindibles per a garantir el seu dret a participar a la societat d'una manera igualitària i digna, independentment que li permetin a més una major capacitat de decisió en qualsevol tema relacionat amb la seva salut reproductiva.

Un nou compromís

Al Caire els governs es varen comprometre a dur a terme accions concretes. A diferència dels documents aprovats en altres conferències, el Programa d'Acció de la CIPD estableix objectius quantitatius que hauran de realitzar-se en un període màxim de 20 anys. Algunes d'aquestes fites són:

-Accés universal a l'educació per a nens i nenes abans de l'any 2015.

-Reducció de la mortalitat materna a la meitat dels nivells de l'any 1990 a l'any 2000, i una altra reducció a la meitat pel 2015.

-Reducció abans de l'any 2015 de les taxes de mortalitat de lactants i menors de 5 anys a nivells inferiors als 35 per 1.000 i 45 per 1.000 respectivament.

-Accés universal a l'atenció i serveis de salut reproductiva abans de l'any 2015.

És indubtable que, per arribar a aquestes fites, es requereix no solament voluntat política, sinó també recursos financers. És per això, que la CIPD estableix quines són les quantitats aproximades que haurien de ser desemborsades per la comunitat internacional per a dur a

*Directora d'International Advocacy (Population Action International)

terme el Programa d'Acció aprovat pels governs. Per primer cop es parla de xifres concretes, i s'estima que l'any 2000 els participants en la CIPD hauran d'haver-se gastat uns 17.000 milions de dòlars (a més s'estableixen quantitats addicionals pels anys 2005 i 2015). Pel que fa a un terç d'aquests 17.000 milions de dòlars, és a dir 5.700 milions, haurien de ser coberts pels països desenvolupats. D'altra banda, l'assignació dels dos terços restants (11.300 milions de dòlars) seria responsabilitat dels països en vies de desenvolupament.

Una responsabilitat compartida

Unes 11.000 persones varen participar en la conferència del Caire, entre elles hi havia no solament representats dels governs, sinó també milers d'organitzacions no governamentals (ONG) que no van tenir vot però sí que van ser escoltades en nombrosos fòrums i van influir, indirectament, sobre les negociacions a través dels seus contactes amb les delegacions governamentals i els mitjans de comunicació. Mai una conferència intergovernamental havia estat al mateix temps tan no governamental. Al Caire van viatjar també centenars de parlamentaris, grups de dones i altres representants de la societat civil i el sector privat. Per què volien estar presents i seguir el curs de les negociacions? Perquè el Programa d'Acció de la CIPD els reconeix a tots ells com a actors indispensables per fer realitat els acords recollits en el mateix. La responsabilitat principal segueix essent dels governs, sobretot pel que fa a l'aprovació de polítiques i assignació de recursos financers. Però aquests no poden ni han de treballar sols. Necessiten l'experiència, dinamisme i compromís de les ONG i grups de dones per a definir i implementar els seus programes sobre el terreny. Necessiten els recursos financers del sector privat. A més, haurien de buscar el suport de la societat civil com a garantia imprescindible de les seves actuacions.

Al Caire es va parlar de responsabilitats compartides i de col·laboració entre els governs, les ONG i el sector privat per a la consecució dels objectius de la conferència.

Una col·laboració que cinc anys després segueix essent imperfecta en molts aspectes, però l'inici de la qual suposa un èxit sobre el qual cimentar nous reptes i evolucions futures.

Cinc anys després

Actualment, s'està produint la revisió quinquennal del compliment de les actuacions acordades al Caire. Durant el mes de març, tots els governs que varen subscriure el Programa d'Acció

Conferències Internacionals sobre població

Conferència Mundial sobre Població, Roma, 31 d'agost-10 de setembre 1954.

Reunió científica d'experts, principalment demògrafs. No es formulen resolucions sobre temes de població i desenvolupament.

Conferència Mundial sobre Població, Belgrad, 30 d'agost-10 de setembre 1965.

Reunió científica d'experts, principalment demògrafs. Per primer cop un nombre significatiu d'experts dels PVD hi participen. Es comença a examinar la interrelació entre creixement de la població i desenvolupament social i econòmic.

Conferència Mundial sobre Població, Bucarest, 19-30 d'agost 1974.

Primera Conferència Intergovernamental sobre Població, amb l'objectiu de tractar problemes bàsics demogràfics i polítiques de població i programes d'acció necessaris per a promoure el benestar humà i el desenvolupament. Com a resultats destaquen com a principis:

- Població i desenvolupament tenen una relació integral i mútuament reforçadora
- La formulació i aplicació de polítiques de població és un dret sobirà de cada país
- Les polítiques de població han d'estar en concordança amb el marc del desenvolupament socioeconòmic i amb els Drets Humans bàsics.
- Es reconeix el dret de parelles i individus a decidir lliurement i responsablement sobre la seva reproducció.

Conferència Internacional sobre Població, Ciutat de Mèxic, agost 1984.

Es reafirmen els principis establerts a Bucarest. Destaquen entre els principals temes i recomanacions els següents:

- Els països han de proveir dels recursos necessaris per als serveis de planificació familiar
- Es remarca el paper de l'home i la necessitat de serveis d'informació per a adolescents en matèria de planificació familiar.
- Apareix el tema de l'avortament, i es recomana prendre mesures per ajudar la dona a evitar els avortaments.
- Es reconeix el paper de la dona i de les ONG en matèria de població.

Fòrum Internacional sobre la Població al segle XXI, Amsterdam, 5-9 de novembre 1989.

Coincidint amb el vintè aniversari del FNUAP, i a mig camí entre Mèxic i El Caire, hi van participar representants de 80 països per revisar l'experiència dels últims anys en la formulació i aplicació de polítiques de població. A la Declaració d'Amsterdam resultant destaca la recomanació de doblar la inversió en programes de població als països en desenvolupament, dels 4.500 milions de dòlars als 9.000 milions l'any 2000.

Conferència Internacional sobre la Població i el Desenvolupament, El Caire, 5-13 de setembre 1994.

Hi participen 179 delegacions. S'aprova el Programa d'Acció per al període 1995-2015. Com a novetats s'accepta l'ampli concepte de salut reproductiva, el qual lliga la planificació familiar amb el tractament i prevenció de les malalties de transmissió sexual, la reducció de la mortalitat materna i la promoció de la salut materna, i la salut sexual i reproductiva d'homes i dones. El Programa d'Acció estableix com a objectius:

- L'accés universal a serveis de salut reproductiva de bona qualitat i gratuïts, serveis de planificació familiar.
- Reduir les taxes de mortalitat de mares, nounats i infants.
- Implementar mesures que promoguin l'igualtat de gènere i la capacitat de la dona.
- L'accés universal a l'educació primària
- Superar la discrepància de gènere en el camp educatiu.

Fòrum Internacional de La Haia, 8-12 de febrer 1999.

La revisió i avaluació del Programa d'Acció del Caire es realitza mitjançant un procés iniciat a La Haia el febrer del 1999 i que culmina amb una Sessió Especial de l'Assemblea General de les Nacions Unides a Nova York del 30 de juny al 2 de juliol del mateix any. Els objectius del fòrum de La Haia són:

- Analitzar els obstacles i progressos aconseguits en l'aplicació del Programa d'Acció, plantejant noves mesures per a la seva reeixida aplicació.
- Mobilitzar els recursos suficients de cara a un millor desenvolupament i control de la població.
- Identificar les prioritats futures en la matèria.
- Fer una crida als governs i altres parts implicades de cara a respectar i aconseguir els objectius del Programa d'Acció.

de la CIPD es varen reunir a Nova York per negociar un nou text que recollís els avenços realitzats en la consecució de les fites del Caire i proposar accions concretes per assegurar el seu compliment. El text haurà de ser discutit i aprovat per l'Assemblea General de l'ONU del 30 de juny al 2 de juliol de 1999.

La revisió quinquennal està confirmant que s'han realitzat avenços importants en el desenvolupament de polítiques i programes en el compliment dels acords del Caire, tot i que sovint la realització a la pràctica d'aquestes polítiques deixi molt a desitjar. Tot i això, els avenços són innegables: noves lleis en contra de la discriminació de la dona han estat aprovades en diversos països. El percentatge de nens i nenes escolaritzats també ha augmentat considerablement. En nombrosos països s'han fet esforços perquè els serveis de salut primària incloguin l'atenció a la salut reproductiva. Sovint aquests serveis són ara més complets que abans i, a ells, hi accedeix un major nombre de persones. Molts països donants han destinat bona part del seu ajut a la prevenció i el tractament de la SIDA en els països en desenvolupament (encara que això no ha aconseguit disminuir les xifres de mortalitat causades per l'epidèmia). I per últim, les relacions i cooperació entre governs i ONG han millorat en un nombre considerable de països.

Durant la conferència del Caire (1994), la comunitat internacional reconeix explícitament que la interconnexió existent entre les qüestions de població, pobresa, degradació ambiental i desenvolupament econòmic sostenible fa impossible tractar cap d'elles de manera aïllada

Però no tot han estat èxits. Queden moltes fites per a complir i compromisos per aconseguir, especialment pel que fa a l'assignació de recursos financers. A pocs mesos de l'any 2000 els països desenvolupats han destinat tan sols uns 1.400 milions de dòlars a fer realitat els acords del Caire, mentre que els països en vies de desenvolupament ja han complert amb aproximadament el 70% dels seus compromisos financers per aquest any. Durant les nego-

ciacions de març a Nova York, es feu patent la reticència dels països rics a comprometre's seriosament amb el compliment d'objectius de finançament concrets. A Nova York també es va posar de manifest l'oposició de diversos governs a temes tan importants com el respecte als drets sexuals i reproductius, sobretot quan es tracta de garantir la informació i accés dels adolescents als serveis de planificació familiar. A més, algunes delegacions governamentals van intentar limitar el camp d'actuació de les ONG contradient així el compromís de respecte i cooperació que es va adquirir al Caire. Tot això va fer impossible que es pogués arribar a un acord sobre el text final del document a presentar davant l'Assemblea General de l'ONU per a la seva aprovació. Noves negociacions al respecte es produiran a Nova York del 24 al 29 de juny de 1999.

És massa aviat per preveure quin serà el resultat final de les negociacions de juny. És d'esperar que, tot i l'oposició d'uns pocs estats, la voluntat de la majoria de països predomini i s'aprovin accions concretes per complementar les ja realitzades. En els últims cinc anys la implementació del Programa d'Acció de la CIPD ha millorat la dignitat i la qualitat de vida de milions de dones i les seves famílies. Aquesta realitat innegable haurà de ser una raó suficient per a seguir avançant en el compliment dels acords del Caire. ■